

AL XV-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE STUDII BIZANTINE

Între 5 și 11 septembrie 1976 au avut loc la Atena lucrările celui de-al XV-lea Congres internațional de studii bizantine. Numărul participanților a fost de peste 600, iar cel al comunicărilor a depășit cu mult cifra 300.

Lucrările s-au desfășurat în cadrul a cinci secțiuni: I. Istorie; II. Limbă, literatură, filologie; III. Artă și arheologie; IV. Gîndire, filozofie, istoria ideilor; V. Ciprul în lumea bizantină.

Delegația română a cuprins printre alții pe Ștefan Pascu, Mihai Berza, Eug. Stănescu, Corina Niclescu, Maria Muzicescu, H. Mihăescu, Valentin Georgescu, Petre Diaconu, Răzvan Theodorescu, Gh. Sbucnea, T. Teotoi, I. Ionescu, Șt. Brezeanu.

Unul dintre rapoartele prezentate în fața Congresului (*Populația vlahă din Imperiul bizantin în secolele XI—XII*), a fost susținut de către Eug. Stănescu.

Cercetătorii români au prezentat următoarele comunicări: în secția I: *Interferențe economice și culturale bizantino-române la nord de Dunăre în secolele IX—XII* (Șt. Pascu); *Cultura materială bizantină în Dobrogea în secolele X—XII* (Petre Diaconu); *Rotul ideii de „Imperium ultimum”* (Șt. Brezeanu); *Rotul muncii manuale în „Typika” din sec. XI—XIII* (T. Teotoi); *Asupra situației interne a Imperiului de Trepizona (1204—1206)* (Gh. Sbucnea); în secția II s-a prezentat comunicarea: *Considerații asupra supraviețuirii limbii latine în literatura bizantină și neogreacă* (H. Mihăescu); în secția III, *Disfuziunea și asimilarea civilizației bizantine pe teritoriul românesc în secolele XIII—XIV* (C. Nicolescu); în secția IV, *România și Bizanțul provincial în civilizația Dunării de Jos în secolul al XIII-lea* (R. Theodorescu); în secția V, *Un reprezentant al culturii bizantino-cipriote în Țările Române: Mitropolitul Lukas de Cipru (1603—1629)* (I. Ionescu).

Membrii delegației române au desfășurat o activitate laborioasă în cadrul Congresului prezidînd diferite ședințe de comunicări, participînd la discuții sau întretinîndu-se, în probleme științifice, cu reprezentanții altor delegații.

Prezența noastră la cel de-al XV-lea Congres internațional de studii bizantine s-a făcut remarcată și prin buna organizare a standului cărții românești de bizantinologie.

Dintre rapoartele susținute de membrii altor delegații au reținut atenția cele prezentate de Hélène Ahrweiler (*Erosion sociale et comportements excentriques à Byzance au XIe—XIIe siècle*), J. Karayannopoulos (*Forces centrifuges et centripètes dans le monde byzantin entre 1071 et 1261*), D. Angelov (*Zusammensetzung und Bewegung der Bevölkerung in der byzantinischen Welt*), Fr. Thiriet (*La symbiose dans les Eluts latino-roumains; phénomènes religieux et culturel, 1204—1261*), P. Wirth (*Die sprachliche Situation in dem umrissenen Zeitalter-Renaissance des Allzismus, Herausbildung der neugriechischen Volkssprache*), A. Pertusi (*L'irradiazione della civiltà bizantina dopo 1204 in Italia e nell'Europa occidentale*) și G. G. Litavrin (*Проблема симбиоза в латинских государствах образованных на территории Византии. Феномены социальные и экономические (1201—1204)*).

Lucrările Congresului de bizantinologie de la Atena au reliefat, o dată în plus, importanța „fenomenului bizantin” în istoria universală.

Prin unele rapoarte și comunicări prezentate de specialiștii români și de cîțiva dintre membrii delegațiilor străine s-a scos în evidență rolul populației românești din Peninsula Balcanică în istoria Bizanțului. Din alte comunicări cum și din discuțiile purtate pe marginea lor a rezultat că istoria Bizanțului la Dunărea de Jos a căpătat anume particularități, iar aceasta, datorită factorului autohton — românesc.

În pauzele dintre lucrările celui de-al XV-lea Congres de studii bizantine savași de renume (Kurt Weitzmann, Steven Runciman, H.-G. Beck) au ținut conferințe pe diferite teme de bizantinologie.

Participanții la Congres au avut prilejul să viziteze muzeele din Atena, expozițiile organizate anume în cinstea acestui eveniment, cum și diferitele monumente din Atena, Atlica, Argolida etc.

Al XV-lea Congres internațional de studii bizantine se înscrie ca un succes deplin al științei bizantiniste mondiale, în cadrul căreia delegația română a adus un raport substanțial.

Petre Diaconu

AL IX-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE ȘTIINȚE PRE- ȘI PROTOISTORICE (NISA, 13—18 SEPTEMBRIE 1976)

În intervalul de la 13 la 18 septembrie a avut loc la Nisa cel de-al IX-lea Congres internațional de științe pre- și protoistorice, la care au participat circa 3000 de arheologi din 97 țări, dintre care circa 100 din țările socialiste.

Țara noastră a fost reprezentată de o delegație condusă de șeful acesteia, profesorul Petre Diaconu. Lucrările Congresului s-au desfășurat în 30 de colocvii, 10 secții și 5 reuniuni pe teme speciale.

În cele ce urmează vom scoate în evidență problemele discutate la congres, precum și contribuția adusă, prin rapoarte și comunicări, de către delegația română.

Astfel, din punct de vedere al metodologiei, s-au discutat probleme de informatică, tipologie, cronologie, ecologie, locuire, economie, terminologie, etnografie, antropologie, prospecțiuni și conservare. Ca acest prilej s-au subliniat avantajele metodelor matematice în informatică, folosirea ordinatourilor pentru clasificări și altele.

De o atenție specială s-a bucurat problema celor mai vechi hominizi, pentru care s-au organizat două colocvii sub președinția prof. Phillip Tobias de la Universitatea Witwatersrand (Johannesburg) și Yves Coppens de la Muzeul de istorie naturală din Paris. În această privință, datorită cercetărilor recente, s-a coborât data primilor hominizi până la 3 milioane ani, după cum o dovedește scheletul unei femei („Lucie”), descoperită în 1974 la Afar, în Etiopia, de o misiune franco-americană. După Maurice Taieb, la Afar sînt 6 sau 7 indivizi de tip *homo*, care au trăit într-o cimpie inundabilă. Cu toate că nu s-a găsit nici o unealtă aparținînd acestor hominizi, posibilitatea existenței uneltelor nu ar fi exclusă, avîndu-se în vedere o mină, păstrată aproape intactă, cu trăsături foarte evolute. În acest scop, s-au preconizat cercetări într-un mediu mai puțin lacustru, de la baza platourilor etiopiene.

Tot în legătură cu problema hominizilor, s-a scos în evidență că prin cercetările cu caracter internațional din ultimii 15 ani din estul Africii, de la Rift Valley în Tanzania, Kenya și Etiopia, s-a procurat o documentare extrem de bogată privind atât omul fosil cît și mediul în care a trăit. Alte noi date, cu privire la procesul de antropogeneză, s-au obținut prin cercetările din sudul Africii, Indonezia, Grecia, Ungaria și Turcia. O deosebită importanță prezintă descoperirea recentă din grotă Sterkfontein, lângă Johannesburg, a unui craniu de 1,5—2 milioane ani vechime, aparținînd lui *Homo habilis*, însoțit de cele mai vechi unelte din zonă. Acest craniu, prezentat la congresul de la Nisa, permite să se înțeleagă mai bine procesul de trecere de la o formă primitivă la una mai evoluată a acestui antropin.

Această intensă activitate pe teren în domeniul hominizilor a făcut necesară organizarea de către Centrul național de cercetări științifice din Franța a unui colocviu în cadrul celui de-al IX-lea Congres internațional de științe pre- și protoistorice de la Nisa, la care au participat numeroși antropologi și arheologi, care au analizat atît resturile somatice, cît și modul de viață al hominizilor respectivi. Cu acest prilej s-a scos în evidență filiera care a dus la australopithecine și pitcantropi, precum și la începuturile producerii de unelte, a obținerii focului și a construirii de locuințe. În legătură cu această problemă, săpăturile din ultimele decenii, din Europa, din Spania, Franța, Anglia și Italia au dat la iveală numeroase date noi cu privire la diversitatea utilajului, tipurile de locuințe și ocupațiile arheantropilor, fiind edificatoare în această privință descoperirile de la Terra Amata și grotă Lazaret din regiunea Nisei.

În ceea ce privește problema vechimii procesului de antropogeneză pe teritoriul României, aceasta nu a fost discutată. În această privință s-au făcut doar unele mențiuni privitoare la descoperirile de la Bugiulești în raportul lui Jan Friderick de la Institutul de arheologie din Praga (a se vedea Actele colocviului al VIII-lea relativ la primele industrii ale Europei).

În afară de procesul de antropogeneză, la acest congres un accent deosebit s-a pus pe problema paleoliticului, care a fost dezbătută în 13 colocvii speciale și patru secții, mai mult ca la oricare alte congrese anterioare, datorită stadiului deosebit de înalt al cercetărilor paleolitice, cu o veche tradiție, din Franța.

Dintre numeroasele probleme discutate, menţionăm acelea privitoare la cele mai vechi unelte, produse de omenire cu 2 milioane de ani în urmă, dacă nu şi mai înainte, atestând procedee tehnice destul de ingenioase. De asemenea, s-au discutat mult probleme relative la utilajul şi locuirea din paleoliticul mijlociu şi superior. În ceea ce priveşte paleoliticul superior, s-a scos în evidenţă că problema genezei aurignacianului este greu de rezolvat, nefiind un consens general privitor la legătura dintre mustertian şi aurignacian, care, după unii, apare destul de brusc, fără rădăcini în mediul local. Punându-se în discuţie grupul aurignacian de pe Prutul mijlociu, s-au exprimat unele îndoieli relativ la datarea tîrzie a mustertianului de la Ripiceni-Izvor, pentru a se deriva aurignacianul din acest mustertian, întrucît în nici o regiune din jur mustertianul nu este datat atît de tîrziu. Din aceste motive, J. Kozłowski de la Cracovia s-a întrebat dacă nu este vorba la Ripiceni-Izvor de un amestec de piese musteriene şi aurignaciene.

De o atenţie deosebită s-a bucurat problema complexelor de locuire din paleoliticul mijlociu şi superior, cercetate iniţial de arheologii sovietici. O menţiune aparte merită şi acelea din paleoliticul superior de la Pincevent, la circa 90 km sud-est de Paris, cercetate de A. Leroi-Gourhan şi cel de la Barca din Cehoslovacia, constituit, după L. Banesz, din gropi independente, probabil cu acelaşi acoperiş, precum şi complexul de la Dolní Vestonice, în care ar fi fost adăpostite circa 200 de persoane.

Deosebit de semnificativă a fost şi discuţia cu privire la noţiunile de paleolitic mijlociu şi superior din Europa şi Lumea Nouă, arătîndu-se de către unii că cele din Lumea Nouă, ca dealtfel şi din Extremul Orient, reprezintă stadii culturale, pe baze tehnologice, şi nu diviziuni cronologice, întrucît nu se pot stabili conexiuni între regiuni foarte depărtate. La fel, sugestive s-au dovedit şi unele consideraţii social-economice şi ecologice privind comunităţile paleolitice din nord-vestul Europei, prima populare a arhipelagului nipon şi a insulelor Pacificului şi altele.

Tot în legătură cu paleoliticul, menţionăm că au fost ascultate cu mult interes rapoartele şi comunicările în domeniul artei rupestre şi mobiliere, susţinute de A. Leroi-Gourhan, L. R. Nougier şi H. Delporte (Franţa), A. Beltran şi M. Almagro (Spania), H. G. Bandi (Elveţia), P. Graziosi (Italia) ş.a.

Cercetarea românească în acest domeniu preferat al congresului, acela al paleoliticului, a fost prezentă numai printr-o singură comunicare, a cercetătorului V. Chirica (Iaşi), despre locuirea aurignaciană din Valea Prutului mijlociu, care a fost prezentată de conducătorul delegaţiei. În afară de această comunicare, în volumul coloquiului al XVI-lea privitor la aurignacianul din Europa s-au publicat rapoartele Mariei Bitiri despre cultura aurignaciană în nordul României şi al lui F. Mogoşanu în legătură cu aurignacianul din Banat. În continuare, s-au prezentat rapoarte şi comunicări relativ la epipaleoliticul şi mezoliticul din Europa, Asia, Africa, America şi Oceania, arta epipaleoliticului şi mezoliticului, locuirea din mezolitic, culturile mileniilor VIII-V î.e.n., antropologia şi mediul înconjurător.

În ceea ce priveşte epoca neolitică s-a început prin a se pune în discuţie procesul de neolitizare, arătîndu-se că în funcţie de medii ecologice deosebite s-au produs mutaţii caracteristice, care au declanşat acest proces, de unde şi necesitatea de a se studia, în afară de cultura materială şi mediul în care a trăit omul din epoca respectivă. Întrucît nu se poate preciza în toate cazurile dacă neolitizarea este rezultatul unui proces local început la sfîrşitul epipaleoliticului sau a fost introdus din afară, limitele inferioare ale neoliticului nu pot fi uşor precizate, mai ales că invenţia ceramicii sau a şlefuitului pietrii nu constituie indicii ale neoliticului.

O altă problemă care a reţinut atenţia congresiştilor a fost aceea a creşterii vitelor şi a domesticirii, considerîndu-se, de Pierre Ducois, că acest proces coincide cu integrarea animalelor vii în organizarea socio-economică a unui grup uman, existînd, după autor, pe baza constatărilor sale din zona siro-palestiniană, un timp între începutul domesticirii şi apariţia unor caractere morfologice proprii. În aceste condiţii, în care animalele domestice păstrează un timp relativ lung particularităţile din starea sălbatică, este necesar să se recurgă la metoda de investigaţie statistică pentru o analiză cit mai pertinentă a materialului osteologic, în funcţie de poziţia lui stratigrafică, aşa cum s-a procedat la Tell Mureybet în Siria, cu rezultate deosebit de interesante. Tot în legătură cu această problemă menţionăm şi opinia lui E. Saxon de la departamentul de antropologie al Universităţii din Darham (Anglia), după care păstori cultivatori nu sînt primii producători de hrană, întrucît în Orientul Apropiat o primă formă de început de domesticire a animalelor a apărut aici cu mii de ani înainte „de revoluţia neolitică”. La fel, în aceeaşi problemă, Juliette Clutton-Brock, de la Departamentul de zoologie de la British Museum din Londra, consideră că legătura dintre om şi ciine datează probabil de la sfîrşitul paleoliticului superior, cele mai vechi resturi de ciini domesticiţi, de circa 12 000 ani, provenind din peştera Pelagawra, din Iran.

Tot în cadrul epocii neoliticului, s-au prezentat rapoarte şi comunicări privitoare la civilizaţiile neolitice din Europa, Asia, Oceania, Africa şi America, precum şi în legătură cu arta şi religia, antropologia şi mediul ecologic. Dintre contribuţiile aduse, ne interesează îndeosebi,

pentru neoliticul din spaţiul carpa-to-dunărean, acelea privitoare la această epocă din Ungaria (Katalin Hegedüs și N. Kallcz), Iugoslavia (M. Garašanin și M. Gimbutas), Grecia (M. Gimbutas) și Anatolia (J. Mellaart). În această privință, cunoscuta așezare Protosesklo de la Anzabegovo (Iugoslavia), cu analogii la Gura Baciului, lângă Cluj-Napoca, a fost datată deosebit, ca precedând cultura Vršnik I (M. Garašanin) sau contemporană cu această cultură (M. Gimbutas). De asemenea, prin săpăturile efectuate de M. Gimbutas în așezările de la Achilleon în Tesalia (Grecia) și Anza în Macedonia (sud-estul Iugoslaviei), s-a obținut o secvență de la cel mai vechi orizont neolitic cu ceramică, datat prin C_{14} la circa 6500 î.e.n., până la circa 5000 î.e.n., permițându-se, prin comparație cu descoperirile din Marea Egee și Balcani o cronologie detaliată a neoliticului din sud-estul Europei.

La rîndul lor, arheologii români, prezenți cu comunicări la această secție, au fost urmăritți cu interes. Astfel, N. Vlăsa, tratînd căsuțele de cult de la Turdaș, s-a referit la un tip nou de modele de căsuțe neolitice, cu analogii în Orientul Apropiat. De asemenea, Gh. Lazarovici, prezentînd cimitirul neolitic de la Iclod, la 30 km nord de Cluj-Napoca, a adus noi dovezi cu privire la extinderea spre nord a culturii Turdaș, iar Corneliu Mateescu, în patru comunicări, elaborate singur sau în colaborare, a tratat diferite aspecte din domeniul plasticii, locuințelor, vîntătorii și creșterii vitelor din așezarea de la Vădastra. La acestea se adaugă comunicările lui Gh. Cantacuzino și I. C. Sîngiorzan privitoare la necropola de la Cernica, precum și a lui Eugen Comșa relativ la procesul neolitizării pe teritoriul României și la cele patru așezări neolitice suprapuse de la Radovanu. În fine, menționăm și comunicarea lui H. Dumitrescu și C. Mateescu din domeniul antropologiei, privind un schelet cioprlit din vremea culturii Coșofeni, de la Vădastra.

Alte rapoarte și comunicări s-au referit la epocile aramei și a bronzului. Un accent deosebit s-a pus pe problema începuturilor metalurgiei aramei în vestul, centrul și sud-estul Europei, discutîndu-se sub președinția lui H. Müller-Karpe, problema privitoare la resursele de minereuri, tipologie și cronologie. În această privință, din raportul tipărit al lui E. N. Cenlh relativ la metalurgia în mileniiile IV—II î.e.n. în U.R.S.S., rezultă că pînă în 1975 la laboratorul de analize spectrale al Institutului arheologic din Moscova s-au efectuat 19 000 analize de obiecte de cupru și bronz, în cea mai mare parte de pe teritoriul U.R.S.S. și într-o măsură mai redusă din Bulgaria, Afganistan, Mongolia și Iran. Dintre comunicările prezentate s-a urmărit cu deosebit interes aceea a lui Maria Ancafora (Italia) relativ la clasificările tipologice și cronologia obiectelor de lemn din epoca veche și mijlocie a bronzului, prin care se completează cartea lui H. Müller-Beck, prima pentru lemnul preistoric, precum și comunicarea lui S. Marstrand (Norvegia), privitoare la descoperirile de obiecte de aur din epoca bronzului în Norvegia, care din punct de vedere numeric contrastează cu acelea, în număr mult mai mare, din Danemarca și sudul Suediei. De asemenea, a interesat și comunicarea susținută de Draga Garașanina (Iugoslavia) relativ la tumulii din bronzul vechi din Serbia, prin analogiile pe care le prezintă cu înmormîntările de acest fel din spațiile balcano-carpatic și panonic, precum și acelea ale lui Gh. G. Gheorghiev (Bulgaria) privind neoliticul și calcoliticul Bulgariei și a lui H. Z. Koşay (Turcia), relativ la bronzul vechi din estul Anatoliei, care prezintă legături cu descoperiri din aceeași vreme din nord-estul Turciei, centrul Anatoliei, Persia, Mesopotamia și Caucaz.

Din partea României s-a susținut o comunicare de autorul acestor rînduri, relativ la începutul epocii bronzului în spațiul carpa-to-balcanic, pe baza rezultatelor cercetărilor recente ale arheologilor români și bulgari, și un raport al lui Al. Vulpe privind la începuturile metalurgiei aramei și bronzului în România, în care s-a atras atenția asupra evoluției metalurgiei aramei din neolitic pînă în epoca bronzului, precum și asupra începutului metalurgiei bronzului din acest spațiu. În discuțiile care au urmat după acest raport, P. Patay (Ungaria) a afirmat că este întru totul de acord cu tezele raportului privitoare la evoluția metalurgiei aramei, foarte asemănătoare celeia din Ungaria, precum și în ceea ce privește încadrarea cronologică a pieselor de aramă și bronz făcute de autor. La rîndul lui, J. Bouzek (Cehoslovacia), a fost de acord că majoritatea descoperirilor de obiecte de cupru constituie depuneri votive însă a exprimat îndoiele asupra unor probleme de cronologie, ca și asupra caracterului autonom al metalurgiei cuprului din sud-estul Europei.

În ceea ce privește epoca fierului, în rapoartele și comunicările prezentate s-au dezbătut probleme relativ la trecerea de la prima la a doua epocă a fierului, antropologie și mediul ecologic, celții în epoca Latene, „barbarii” în epoca romană și civilizațiile epocii fierului în lume.

Din partea țării noastre s-a prezentat o singură comunicare de către Sever Dumitrașcu (Oradea), privitoare la dacii liberi din vestul și nord-vestul României (secolele II—IV e.n.). Datorită lipsei de comunicări în domeniul arheologiei geto-dacice nu s-a purtat nici o discuție relativ la această problemă. De asemenea, în nici o comunicare străină nu s-au făcut mențiuni relativ la problema geto-dacică. Din discuțiile purtate însă cu unii arheologi din R.F.G. (F. Mayer, W. Kimmig și W. Krämer), a rezultat necesitatea stabilirii unui sistem cronologic mai

nuațat pentru România, care să permită discutarea fenomenelor de ordin cultural și istoric pe baze sigure. În afară de această comunicare, s-a mai publicat un raport relativ la prezența elementelor Latène în Pontul Stîng (Dobrogea) de Vl. Zirra în volumul colocviului privitor la misiunile celților cu începere din secolul al V-lea î.e.n. și s-a întocmit o comunicare, de același autor, tratînd vasele cu toartă la celții orientali, ambele prezentate de către colegii francezi.

Alte rapoarte și comunicări s-au referit la epoca marilor migrații, tratînd probleme relativ la relațiile dintre Imperiul roman tirziu, Imperiul franc și vecinii săi, germani, slavi, vikingi și bretoni, precum și din domeniul antropologiei și al mediului înconjurător. Dintre comunicările susținute, menționăm pe aceea a lui Wasowicz Tereza Dunln (Polonia) relativ la cultele păgîne și cele creștine în Polonia medievală, în care s-a arătat că arta figurativă, sub păgînism, s-a terminat repede și în mod tumultos, după cum o atestă statuile înecate în rluri, mlaștini și lacuri. De asemenea, a prezentat interes și comunicarea Mariei Dembinska (Polonia) privitoare la schimbările în cultura materială în lumina datelor arheologice din Polonia în secolele VIII—XII în care, printre altele, s-au reliefat în mod sugestiv consecințele pe plan social-economic în urma modificărilor în domeniul creșterii vitelor, al încălțămîntei și al obiectelor de divertisment din cele trei etape ale acestei perioade (secolele VII—VIII, VIII—IX și X—XII).

Cercetarea arheologică românească privitoare la această perioadă, în care a avut loc formarea poporului român, a fost prezentată prin două comunicări susținute de Maria Comșa. În prima din aceste comunicări, privitoare la rolul populației romanizate din Dacia în cadrul culturii Sîntana de Mureș — Cerneahov, s-a scos în evidență substratul carpie (Moldova), geto-dacic (Muntenia) și dacic (Crișana și Maramureș), fuzionat cu elemente romane, gotice și alانية, iar în cea de a doua, relativ la romanici, germanici și slavi pe teritoriul României în secolele VI—VII, s-a pus accentul pe fondul autohton unic, peste care s-au suprapus germanici (ostrogotii și gepizi) și slavi, ajungîndu-se în secolul al VII-lea la unificarea, întruclt elementul germanic dispărînd, avem de-a face cu fondul autohton care a asimilat treptat pe slavi. Ambele comunicări au fost ascultate cu interes, punîndu-se unele întrebări în legătură cu meloda folosită pentru separarea elementelor autohtone de cele specifice populațiilor în migrație.

Toate rapoartele din cadrul celor 30 colocvii au fost imprimate la xerox și distribuite tuturor participanților la congres, ca și rezumatelor tuturor comunicărilor, acestea din urmă, din informațiile obținute, nu vor mai fi imprimate.

Din cauza numărului extrem de mare de comunicări, la unele secții s-au prezentat doar rezumate neurmte de discuții, exceptînd secțiile pentru paleolitic, unde dezbaterile au prilejuit un schimb de opinii, dealtfel, ca și lucrările colocviilor, bine organizate din toate punctele de vedere. Numărul mai mic de cercetători din estul și sud-estul Europei și uneori lipsa lor totală la unele colocvii și secții a făcut să se discute mai puțin problemele din aceste două zone deosebit de importante pentru pre- și protoistoria Europei. În schimb, membrii delegației române au purtat numeroase discuții, în diverse ocazii, cu arheologii din diferite țări, informîndu-i asupra problemelor care interesau, din domeniul cercetărilor pre- și protoistorice din România.

Cu prilejul celor două ședințe ale Consiliului permanent al Uniunii internaționale de științe pre- și protoistorice s-au discutat următoarele probleme:

1. *Atlasul preistoric al Africii*, prezentat de J. D. Clark (Berkeley, S.U.A.), lucrare de mari proporții a cărei primă ediție datează din 1967. Fișele cu date, întocmite pe baza recomandărilor făcute la cel de al VII-lea Congres panafrican din 1971 de la Addis-Abeba, vor fi astfel organizate încît să fie susceptibile de a fi transcrise pentru ordinatorul electronic.

2. *Inventaria Arheologica*, sub redacția lui M.-E. Mariën (Belgia), corpus-ul complexelor închise arheologice, din care s-au tipărit pînă în prezent numeroase fascicule, îndeosebi de arheologii polonezi, care au ajuns la fascicola 38. În ceea ce privește țara noastră, s-au imprimat, din 1966 pînă în 1971, șapte fascicule, iar în momentul de față au fost pregătite încă trei, din care una privitoare la depozitele de bronzuri din Transilvania (M. Russu și colaboratori) și două relativ la necropolele din secolele III și IV, aparținînd culturii daco-carpice de la Văleni (I. Ioniță și V. Ursachi) și culturii Sîntana de Mureș de la Miorcani (I. Ioniță).

3. *Collecția Descoperirile de bronzuri preistorice* de sub redacția lui H. Müller-Karpe de la Frankfurt a.M., din care au apărut pînă în prezent 25 volume, urmează să fie patronată de Uniunea internațională de științe pre- și protoistorice.

4. Constituirea unui comitet internațional pentru problema chihlimbarului preistoric, la propunerea delegației cehoslovace, din care s-a hotărît să facă parte trei membri ai Consiliului permanent din Polonia, R. D. Germană și Danemarca, precum și alți specialiști.

5. Simpozionul Internațional privind mecanizarea cercetărilor arheologice de teren, propus de delegația polonă, pentru care nu s-a luat încă nici o hotărîre.

6. Colocviul din 1978 de la Londra relativ la începuturile metalurgiei din Europa Atlantică.

7. Simpozionul, propus de P. Graziosi (Italia), privitor la raporturile dintre pictura animalieră parietală cuaternară și zoologia, care urmează să fie organizat de H. G. Bandi (Elveția).

8. Sediul viitorului Congres internațional, al X-lea, de științe pre- și protoistorice, care ar urma să aibă loc în afara Europei. S-au comunicat două propuneri, din care una din partea Israelului, care urmează să fie discutate cu prilejul primei ședințe a Comitetului executiv al Uniunii internaționale de științe pre- și protoistorice.

Completarea Consiliului permanent și a Comitetului executiv cu noi membri. În ceea ce privește Consiliul permanent, la propunerea delegației române, au fost cooptați doi noi membri, prof. dr. D. Berciu, care a înlocuit pe dr. doc. Vl. Dumitreșcu, trecut prin pensionarea sa în rândul membrilor Comitetului de onoare, și dr. Al. Vulpe, în locul regretatului prof. dr. doc. I. Nestor. La rândul lui, Comitetul executiv a fost completat cu membri noi, îndeosebi din Africa și America Latină, subliniindu-se efortul depus de către aceștia în domeniul cercetărilor arheologice. Cu prilejul discuțiilor purtate, s-a remarcat lipsa arheologilor chinezi la acest congres, accentuându-se de către S. I. De Laet (Belgia), fost secretar general al Uniunii internaționale de științe pre- și protoistorice și actualmente trezorier al Consiliului internațional de filozofie și științe umane — UNESCO, Paris, că este indispensabil de a avea contact permanent cu specialiștii chinezi.

În timpul Congresului s-au organizat trei excursii, având următoarele obiective :

1. Așezările paleolitice din regiunea Nisei (Terra Amata și grottele Lazaret și Vallonet) și grottele Grimaldi din Italia de la frontiera cu Franța, precum și muzeele de antropologie preistorică din Monaco și Balzi Rossi de la Grimaldi.

2. Așezările neolitice și protoistorice din regiunea Nisei : s-au vizitat : dolmenii și centrul de documentare arheologică de la Draguignan.

3. Așezările epocii fierului și cele gallo-romane din regiunea Nisei : portul roman de la Fréjus, *oppidum*-ul din a doua epocă a fierului de la Taradeau și expoziția privitoare la epoca fierului din această localitate, precum și arenele, termele și Muzeul arheologic de la Cimiez. De asemenea, s-au organizat următoarele cinci expoziții temporare :

1. Preistoria franceză — 20 de ani de cercetări preistorice în Franța (Galerie des Ponchettes).

2. Trei milioane de ani. Aventură umană. Centrul național de cercetări științifice și Preistoria pe cinci continente (Palais de la Méditerranée).

3. Meditul omului fosil. Metode și rezultate ale laboratoarelor franceze în serviciul arheologiei (Muséum d'Histoire Naturelle).

4. Civilizațiile epocii metalelor în Alpii Meridionali (Musée Archéologique Cimiez).

5. Muzeul Terra Amata.

În afară de acestea s-a mai organizat vizionarea următoarelor trei filme :

1. Tehnologia, metodologia, conservarea.

2. Arta rupestră. Protoistoric. Paleoehtnografia.

3. Paleolitic : Săpături — artă paleoehtnografic.

La acestea se adaugă și trei conferințe publice, la Palais de la Méditerranée, privitoare la Valea Minunilor și la cei mai vechi hominizi.

Mircea Petrescu-Dimbovița

COLOCVIUL AL V-LEA AL SECȚIEI ORÎNDUIRII COMUNEI PRIMITIVE A INSTITUTULUI DE ARHEOLOGIE BUCUREȘTI

În domeniul arheologiei, dată fiind intensitatea cercetărilor și numărul mare al săpăturilor arheologice din fiecare an, ca și efortul deosebit depus, cu multă pasiune, de cercetători, se simte tot mai mult nevoia unei informări cât mai rapide cu privire la noile rezultate obținute. Pentru atingerea acestui țel, la Institutul de arheologie s-au ținut sesiuni anuale de rapoarte cu participarea specialiștilor din întreaga țară, iar pentru dezbateră problemelor prioritare ale orînduirii comunei primitive se organizează în fiecare an, în luna decembrie, cite un colocviu. În cadrul acestora din urmă problematica aceleiași epoci revine în discuție după cinci ani, permițînd astfel acumularea de descoperiri și de date noi.

Ca și în anii precedenți, între 1—3 decembrie 1976, la București, în cadrul Institutului de arheologie, prin grija secției orînduirii comunei primitive, s-au desfășurat lucrările Colocviului al V-lea cu tema: *Problemele paleoliticului, mezoliticului și neo-eneoliticului României*. La lucrări au participat numeroși cercetători din Institutul de arheologie, de la Facultatea de istorie București, de la Muzeul de istorie al R. S. România, de la Muzeul de istorie a municipiului București, de la Muzeul militar central și de la Centrul de antropologie și Institutul de speologie; au mai fost delegați ai Institutului de istorie și arheologie „A. D. Xenopol” din Iași, ai Institutului de istorie și arheologie Cluj-Napoca, ca și ai muzeilor din: Galați, Bacău, Birlad, Craiova, Alba Iulia, Oradea, Sibiu, Brăila, Tulcea, Călărași, Sf. Gheorghe, Ploiești, Piatra Neamț, Buzău și Vaslui.

În prima zi au fost expuse comunicările privind problemele paleoliticului și mezoliticului și anume: Lucian Roșu, *Unele probleme ale paleoliticului inferior din Transilvania*. Autorul s-a referit la descoperirile sale de la Izășel și Ocna Sibiului, încadrînd materialele găsite în contextul epocii. Vasile Boroneanț, *Considerații asupra paleoliticului din peștera „Gaura Livadiței”-Pescari*. S-au descoperit urme de locuire din perioada musteriană, inclusiv o falangă (în curs de studiere) de om, probabil de tip Neanderthal. Vasile Chirlea, *Paleoliticul superior din zona Prutului-Mi jocu*. Au fost prezentate rezultatele cercetărilor privind gravetianul din nord-estul Moldovei. M. Brudiu, *Probleme noi în paleoliticul superior din Moldova*. O sinteză a recentelor cercetări efectuate de autor mai ales în sud-estul Moldovei. Fl. Mogoșanu, *Mezoliticul de la Ostrovul Corbului și problema originii culturii Schela Cladovei*. S-au găsit urme arheologice specifice permițînd să se considere că ele aparțin unei perioade mai vechi și constituie fondul pe care s-a dezvoltat cultura Schela Cladovei. Dardn Nicolăescu-Ploșșor, *Două cazuri de moarte violență în epipaleoliticul de la Schela Cladovei*. În partea superioară a stratului cu materiale de tip Schela Cladovei au fost descoperite câteva schelete ale unor indivizi uciși cu pietre sau cu arcul (un vîrf de săgeată de os a rămas înfipt într-un craniu). M. Cărciumaru, *Oscilațiile climatice din pleistocenul superior și geocronologia paleoliticului din România*. Interpretarea unei serii bogate de analize sporopoli-nice, din obiective paleolitice, i-a permis autorului alcătuirea unei diagrame evolutive a florei și climei, îmbogățite în raport cu schemele general admise pentru regiunile vest și central europene.

La discuțiile de la sfîrșitul serii de comunicări privind paleoliticul s-au ridicat câteva probleme. Amintim pe cea ridicată de autorul acestei dări de seamă. Pe teritoriul României, musterianul a durat circa 20 000 ani, fiind reprezentat în aproape toate regiunile. Ținînd seama de durată și mai ales de descoperirile de la Ripiceni, unde au fost delimitate cinci straturi cu materiale musteriene, caracterizate prin faună și floră deosebită (dovedind existența unor condiții de climă și de mediu diferite), vorbitorul consideră că ar fi de dorit ca perioada musteriană să fie împărțită (în funcție de tipurile de unelte, de faună și floră) în culturi, iar toate descoperirile de același tip să fie grupate, să capete un nume și să fie corelate cu complexele similare din teritoriile vecine, spre a se înțelege istoria și dinamica acelor comunități îndepărtate.

În următoarele două zile au fost dezbătute numeroase probleme privind epoca neo-eneolitică. Seria a fost începută prin raportul *Problemele și perspectivele cercetării neo-eneoliticului de pe teritoriul României* (Eugen Comșa). În ordine topografică au fost analizate problemele rezolvate și mai ales acelea ne rezolvate ale diferitelor culturi din tot cursul epocii și de pe tot întinsul țării, subliniindu-se pentru fiecare cultură ce aspecte se cuvin studiate pentru lămurirea unor chestiuni de ansamblu, ce zone trebuie cercetate mai intens spre a se completa documentarea. Dan Monah, *Noi date despre cultura Criș pe valea Trotușului*. Prezentarea sintetică a rezultatelor săpăturilor din câteva așezări Criș de pe valea Trotușului. Ele au elemente de asemănare mai ales cu materialele din așezarea Criș de la Leț, dovedind o strînsă legătură, inclusiv de rudenie, între comunitățile Criș din SE Transilvaniei și acelea din SV Moldovei. Eugenia Popușoi, *Cultura Criș în lumina cercetărilor de la Treștiana*. Singura așezare Criș cercetată mai intens în sudul Moldovei. Se remarcă unele cioburi cu decor pictat foarte asemănător cu acela de pe vasele culturii Starčevo evaluate, din Banat. Marin Nica, *Începuturile neoliticului în Oltenia*. O expunere amănunțită despre materialele de la Circa, aparținînd celui mai vechi neolitic cunoscut pînă acum în Oltenia. Ioan Al. Aldca, *Probleme ale complexului cultural „Lumea Nouă” (În lumina noilor săpături de la Alba Iulia — Lumea Nouă)*. Prin săpăturile din 1976 s-a precizat mai clar stratigrafia așezării și au fost definite caracteristicile materialelor din fiecare strat și nivel. Stratul „Lumea Nouă” a fost delimitat și încadrat în contextul cultural din Transilvania. Doina Ignat-Sava, *Probleme ale neoliticului din nord-vestul României*. Expunere sintetică despre evoluția neoliticului din acea parte a țării, completată cu date interesante despre săpăturile autoarei din așezarea de la Săplacu de Barcău și din alte obiective. Gh. Lazarovici, *Periodizarea culturii Vinča în România*. Pe baza observațiilor făcute în numeroasele așezări cercetate, autorul comunicării, urmînd vechile scheme, a prezentat periodizarea îmbogățită cu noi etape, a culturii Vinča. S-au precizat și raporturile cu descoperirile din zona Turdas. Prof. dr. doc. V. Gheție și Corneliu N. Mateescu, *Creșterea și folosirea vitelor în neoliticul mijlociu de la Dunărea de Jos după săpăturile efectuate la Vădastra și Crușovu*. Analiza amănunțită a categoriilor de oase de

bovine din diferite așezări a permis autorilor precizarea că, în perioada dată, bovinele au fost folosite și la tracțiune. Ion T. Dragomir, *Aspectul cultural Stoicant-Aldent*. În lucrare au fost expuse elementele specifice aspectului, fiindu-se seama mai ales de rezultatele săpăturilor făcute de autor. Iuliu Paul, *Periodizarea internă a culturii Petrești în lumina evoluției ceramicii pictate*. Observațiile făcute cu prilejul recentelor săpături au făcut posibilă elaborarea unei periodizări mai amănunțite a culturii Petrești. Iuliu Paul, *Semne neolitice la Daia Română*. Mai demult a fost găsit un fel de sigiliu de lut. Suprafața lui netedă este împărțită în trei zone, pe care sînt zgiriate mai multe semne. Obiectul datează din faza Vinča Turdaș I, eventual de la începutul fazei Petrești A. Silvia Marinescu-Bileu, *În ce zonă și cum s-a putut face trecerea de la ultima fază a culturii Precucuteni la prima fază a culturii Cucuteni*. Autoarea consideră că trecerea s-a făcut în zona de sud-vest a ariei culturii Cucuteni, unde este documentată prima etapă a acestei culturi. Dan Monah, *Datarea absolută a fazei Cucuteni A 2 pe baza analizelor C 14 de la Mărgineni-„Cetățuie”*. Analizele făcute la Laboratorul C 14 de la Berlin permit datarea etapei în perioada 3595–3375 î.e.n. Nicolae Harjuche, *Considerații asupra culturii Cernavoda I, pe baza săpăturilor de la Rîmnicelu*. Prima așezare Cernavoda I cercetată mai intens caracterizată prin bordeie, unelte și mai ales ceramică de tip Cernavoda I asociată cu aceea de tip Cucuteni B 2 (35%). V. Dupoi, *Urme de locuire de tip Cernavoda I pe „Grutul Dării”*. A fost cercetat un mic complex de tip Cernavoda I, cu resturi de locuință și materiale puține. Șt. Cuceș, *Cîteva date despre faza Cucuteni B din zona subcarpată a Moldovei*. Studierea minuțioasă a așezărilor de tip Cucuteni B din zonă a permis autorului realizarea acestei sinteze cu precizarea elementelor specifice și o periodizare mai amănunțită a fazei. Elena Lazureă, *Noi descoperiri la Luncauța*. Prezentarea unor materiale ceramice de tip Gumelnița descoperite la gura văii Nevestealnița. Radu Lungu, *Unele probleme ale plasticii culturii Hamangia în lumina figurinelor antropomorfe descoperite la Grădiștea Coslogeni (jud. Ialomița)*. Au fost descrise și interpretate cîteva figurine feminine de lut ars de la începutul evoluției culturii Hamangia. Victor Teodorescu și V. Drimboceanu, *Probleme ale culturii ceramicii liniare în NE Munteniei (Pe baza cercetărilor arheologice de la Sudți-Buzău)*. Cercetările recente au dovedit existența în așezare a unui strat cu materiale aparținînd culturii ceramicii liniare, suprapus de un altul cu materiale de tip Bolintineanu. Autorii susțin că este o legătură genetică între aspectul Sudiți și faza Bolintineanu. Dan Lichiardopol, *Cuptorul aparținînd culturii Criș descoperit la Ceptura (jud. Prahova)*. Au fost prezentate caracteristicile cuptorului de olărie. Este a doua descoperire de acest fel din sudul țării.

Cu prilejul discuțiilor au fost apreciate comunicările prezentate, în anumite cazuri aducîndu-se unele completări sau corectarea unor concluzii.

Noile descoperiri prezentate și interpretate în lucrări de sinteză au îmbogățit documentarea noastră pentru cele trei epoci analizate. Colocviul al V-lea și-a dovedit pe deplin utilitatea.

Eugen Comșa